

Nr 481

Av herr Hjalmarson m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet.

Så länge vi måste räkna med att en angripare kan komma att använda atomstridsmedel mot oss talar alla skäl för att vi beslutar oss för att utrusta vårt försvar med taktiska atomvapen. Möjligheterna att med våra begränsade resurser vidhålla den målsättning för försvaret, om vilken enighet råder, väger för denna bedömning tyngst men även vid utsikterna att kunna möta en angripare utan risker för outhärdliga förluster i människor och materiel samt vid försvarsekonomiska synpunkter i mera begränsad bemärkelse måste avgörande avseende fästas. Det tar emellertid tid — flera år — att få fram underlaget för tillverkning av atomvapen. Förhoppningen har då varit att under mellantiden internationella garantier skulle kunna skapas för att kärnvapen icke skulle komma till användning i ett framtida krig. Mot bakgrund därav har ett visst uppskov med definitivt principbeslut i frågan ansetts möjligt. Samtidigt har dock hela tiden förutsatts att uppskovet icke skulle få bli så långt, att någon förskjutning skulle få inträda av den tidpunkt, då ett taktiskt svenskt atomvapen tekniskt blir möjligt att framtaga. Det har därför hävdats att det även under mellantiden är nödvändigt att fortsätta och snarast genomföra forskning och övriga erforderliga undersökningar för inhemsk atomvapentillverkning.

Självfallet bör vårt land delta i internationella förhandlingar om och på allt sätt efter måttet av sina krafter söka befordra en överenskommelse om ett världsomfattande förbud mot *användning* av kärnvapen. Ett sådant förbud måste vara så långt möjligt realistiskt säkrat genom effektiva kontrollåtgärder över såväl vidare framställning av som befintliga lager av kärnvapen. Ett förbud mot tillverkning — om nu ett sådant skulle kunna uppnås — kan ur svensk synpunkt betraktas som tillfredsställande endast om säkerhet föreligger för att detta efter begränsad och angiven övergångstid leder till förbud att använda kärnvapen. Eljest riskerar vi att — med bibehållande av den alliansfrihet varom enighet råder — komma i ett svårt underläge i förhållande till en möjlig angripare. Det är nämligen ingen hemlighet att atomstridsmedel sedan åtskillig tid i vissa länder produceras på

löpande band och läggs i lager. Det bör också erinras om att icke ens långtgående internationella avtal skapar fullständig trygghet för att kärnvapen icke i en framtid kan komma att användas. Kunskapen om kärnvapentillverkningen finns redan i flera länder. Den tekniska skickligheten är högt uppdriven. Att då bara förutsätta att denna kunskap aldrig skulle komma att utnyttjas — icke ens i mycket påfrestande situationer då allt synes stå på spel — därför att detta strider mot internationella konventioner är påfallande optimistiskt.

De behövliga förutsättningarna för ett principbeslut om vårt försvars utrustande med taktiska atomvapen föreligger enligt vår mening. Ytterligare uppskov kan inte tillföra några omständigheter av saklig betydelse för bedömningarna. Delade meningar förefinns emellertid uppenbart härom. Ett beslut nu om erforderlig forskning för framtagande av sådant vapen innebär emellertid icke något slutligt ställningstagande i denna fråga. Däremot betyder det att ingen tid går förlorad och inga ansträngningar åsidosätts för att vi skall vara i stånd att då så blir möjligt ta slutlig ställning för svensk vapenkonstruktion. Det skapar underlag för reell handlingsfrihet.

Att vi ger klarsignal och ställer erforderliga medel till förfogande för teknisk och vetenskaplig forskning, som syftar till att ge också oss möjligheter för en produktion som världsmakterna bedriver rutinmässigt och av ett försvarsmedel som numera anses konventionellt, kan varken påverka utgången av förhandlingarna om begränsningar av kärnvapenupprustningen eller minska vår förmåga att i dessa göra vår insats. Ingen har rätt att betvivla, ingen betvivlar heller att vårt land kommer att rätta sig efter en internationell överenskommelse med detta syfte.

1958 års riksdag anslöt sig till den av chefen för försvarsdepartementet intagna ståndpunkten att frågan om förberedande åtgärder för framställning av svenska atomvapen skulle uppskjutas tills vidare. De förseningar och nackdelar som detta innebar utifrån sympunkten att så snart som möjligt skapa starkast möjligt försvar inom ramen för beslutade ekonomiska och befintliga personella och materiella resurser var allvarliga men trots detta godtagbara under den bestämda förutsättningen att uppskovet blev kortvarigt.

I 1959 års statsverksproposition hänvisade chefen för försvarsdepartementet endast till 1958 års riksdagsbeslut. Uppskovet förlängdes alltså ytterligare. Därmed ökades de nackdelar och svårigheter som förseningen medför.

Sverige borde — hette det då — avvakta resultaten av de stormaktsförhandlingar som pågick 1958 och 1959 och av den anledningen avstå från ett beslut också i forskningsfrågan. Ännu har inga praktiska resultat kommit fram ur dessa förhandlingar. Inga tecken tyder på att sådana inom överskådlig framtid kommer. Tvärtom talar mycket för att det tillfälliga och frivil-

liga uppehållet med prov av atomvapen inom en nära framtid kommer att brytas. Frankrike, som aldrig anslutit sig till överenskommelsen om ett tillfälligt upphörande med atomvapenprov, aviserar inledande prov i Sahara under den allra närmaste tiden.

Till bilden av läget beträffande atomvapenforskning i vårt land hör också att riksdagsbeslutet 1959 och regeringens ställningstagande för de berörda institutionerna tett sig så svårtolkat att detsamma av forskningsanstalten — enligt vad chefen för försvarsdepartementet nu understryker — givits en alltför snäv tolkning.

I årets statsverksproposition upprepar chefen för försvarsdepartementet sin hänvisning till statsmakternas ställningstagande för två år sedan. Ej heller nu tillstyrks den framställning om påbörjande av forskning, i syfte att framtaga tekniskt och ekonomiskt underlag för ett framtida ställningstagande till frågan om konstruktion av atomvapen, som de ansvariga myndigheterna ånyo gjort. Härigenom förvärras än ytterligare de förseningar och andra nackdelar som det undan för undan förlängda uppskovet ofrånkomligen måste medföra. Visserligen synes avsikten vara att genom särskilda direktiv något vidga ramen för forskningsanstaltens arbete, men direktiv av denna begränsade art kan icke ersätta bemyndiganden och möjligheter att bedriva den forskning, som måste påbörjas omedelbart och genomföras med all effektivitet för att vi så snart detta är tekniskt möjligt skall få reella möjligheter att utforma vårt försvar med hänsyn till då rådande internationellt läge och till dess uppgifter som fredsbevarande faktor i vår del av världen och som yttersta skydd för vår handlingsfrihet och självständighet.

I fråga om föreslagen medelstildelning innebär statsverkspropositionen en minskning av det totalt för forskning av forskningsanstalten äskade beloppet. Genom att tillfälligt tillbakasätta andra i och för sig angelägna forskningsuppgifter torde dock behövt utrymme kunna beredas för atomvapenforskning utan direkt höjning av den föreslagna medelstildelningen för budgetåret 1960/61. Detta medför vissa svårigheter men dessa torde kunna övervinnas under första året. Därefter uppkommer självfallet behov av ökade anslag till forskningsanstalten. Dessa bör genom minskningar i andra anslagsposter rymmas inom försvarskostnadernas sammanlagda ram enligt alternativ Adam.

Vi åberopar det anförda och hemställer,

att riksdagen måtte besluta,

att den av forskningsanstalten gjorda framställningen om påbörjande av forskning i syfte att framtaga tekniskt och ekonomiskt underlag för ett framtida ställningstagande till frågan om konstruktion av atomvapen bifalles, samt

att i statsverkspropositionen föreslagna medel för forsk-

ning på atomvapenområdet får användas även för här ovan föreslaget forskningsområde.

Stockholm den 27 januari 1960

Jarl Hjalmarson

Martin Skoglund

Tage Magnusson

Leif Cassel

T. G. von Seth

Einar Hægglom

Ernst v. Staxäng

Gunnar Heckscher

Karin Wetterström

Carl Östlund